

'Aangeklaagd voor gifmoord, zo absurd'

Interview. Psychiater Lieve Thienpont blikt terug op de euthanasiezaak van Tine Nys

'De burger beschouwt zelfbeschikkingsrecht nu als een verworven recht en is niet van plan dat ooit weer uit handen te geven.' Er zullen artsen afgeschrikt zijn, denkt psychiater Lieve Thienpont een jaar na haar vrijspraak op het euthanasieproces. 'Maar dat is tijdelijk.'

DOUGLAS DE CONINCK

"Beste, ik heb net gebeld met mijn huisarts. Zij wil mij niet meer helpen met euthanasie. Kan u voor mij de nodige artsen vinden? Mvg'

Een mailtje uit maart 2020, een kleine twee maanden na het euthanasieproces in Gent. Lieve Thienpont (68) werd er als derde beklagde vrijgesproken, net als huisartsen Jo Van Hove (60) en F.D.G. (59). Thienpont nam de mail, en ook enkele soortgelijke, op in haar boek Beschuldigd van gifmoord. Thienpont is bezielster van de Gentse vzw Vonkel, volgens haar website een 'instaphuis en ontmoetingsplaats voor omgaan met sterven, dood en rouw'. Jaarlijks melden zich meer dan honderd mensen bij Vonkel, met een helder en radicaal verzoek: 'Ik wil dood.'

Een van die mensen was Tine Nys, een 38-jarige vrouw met ernstige psychische problemen die was beoordeeld als 'uitbehandeld'. Na positieve adviezen van Thienpont en haar huisarts F.D.G. diende dokter Van Hove in de avond van 27 april 2010 in Sint-Niklaas de dodelijke injectie toe. Volgens haar ouders en haar zussen gebeurde dat in strijd met de euthanasiewet. Het proces startte op 20 januari en eindigde in de vroege ochtend van 31 januari 2020 met een drievoudige vrijspraak.

Velen waarschuwden voor het afschrikkende effect van dit proces op artsen die om advies worden gevraagd voor euthanasie bij zwaar psychisch lijden.

LIEVE THIENPONT: 'WAT WE PROBEREN TE BEREIKEN IS EEN HUMAAN PERSPECTIEF. HETZIJ BIJ LEVEN, HETZIJ BIJ STERVEN.' © STEFAAN TEMMERMAN

Lieve Thienpont: "We zien eigenlijk twee effecten. We zien artsen die stapjes terugzetten, die zeggen van: 'Ik ben bang.' Dat gebeurt. Is dat massaal? Nee, dat ook niet. We zien ook mensen die extra begaan zijn geworden met de problematiek. We zochten bij Vonkel al een tijdje nieuwe mensen voor de raad van bestuur en ons medisch team. Die komen nu opeens op ons pad. Twee artsen zijn ons team komen versterken. We zien dat, naast vele andere stagiairs, nu ook huisartsen stage komen lopen. Dat is voor het eerst. De integratie van het gedachtegoed van Vonkel is versneld. De grote winst na het proces is dat het nu voor iedereen duidelijk is dat de euthanasiewet zoals die er ligt moet worden omgevormd. Het feit dat een procedurele onzorgvuldigheid, zoals bij Tine, meteen leidt tot een aanklacht voor gifmoord is zo absurd."

In een voorwoord in uw boek schrijven advocaten Walter Van Steenbrugge en Christine Mussche: 'Het betoog van dokter Thienpont moet voor de aanklager een ware nachtmerrie geweest zijn. Wellicht draagt ze zelfs de blinde architect van dit misplaatste proces geen kwaad hart toe.' Is dat zo?

"Mijn vader had als levensovertuiging dat we beter bedrogen kunnen worden dan te wantrouwen. Daar leef ik naar. Het onwezenlijke gevoel blijft wel hangen. Alsof het een film is geweest. Verdacht worden. Beschuldigd worden. Het Openbaar Ministerie dat spreekt over gifmoord. Dat besef is nooit helemaal ten volle binnen gekomen. Wat ik wel voelde, was hoe de stress oversloeg op mijn lichaam. Wij maken altijd een onderscheid tussen fysiek en psychisch lijden, maar wetenschappelijk is dat nonsens. Ik ben alleen lichaam. Gaan slapen werd veel lastiger. Nu voelde ik zelf wat stress met je doet.

"Ik heb nog gewerkt tot de laatste week voor het proces. Dat gaf ons alledrie een raar gevoel. Wij zouden in het kader van ons beroep potentiële seriemoordenaars zijn, en toch stond men toe dat we dat beroep bleven uitoefenen. Toen ik hoorde dat ik voor assisen moest verschijnen, was ik ervan overtuigd dat ze me zouden schorsen. Daardoor was er ook wel ergens je gezond verstand dat aangaf dat ze je toch niet kunnen veroordelen voor gifmoord. Het ging niet echt om moord, hé? Mijn grote vrees was de euthanasiewet zelf. Dat ze mij niet levenslang gingen opsluiten, daar was ik nogal gerust op."

Toen de jury rond middernacht nog steeds aan het beraadslagen was zei een erg ervaren assisenverslaggever van Het Laatste Nieuws: 'Daar zit iemand heel hard te armworstelen met iemand.' Het lijkt erop dat het heeft afgehangen van één koppig jurylid.

"Oh, dan ben ik blij om dit nu pas te horen. Onze grote schrik, die nacht, was een zeven-tegen-vijf-uitslag. Dan hadden de drie rechters de knoop moeten doorhakken. Dat waren de rechters die in de aanloop naar het proces alle door ons gevraagde getuigen hadden geweigerd, en ermee hadden ingestemd dat mijn partner door de burgerlijke partijen was opgeroepen om tégen mij te getuigen. Naarmate het echt heel laat werd, begon ik aan de lichaamstaal van Jef Vermassen (haar advocaat, DDC) te voelen dat hij minder en minder op zijn gemak was. Je weet: als het van die drie rechters afhangt, is de kans nog kleiner dat je iets krijgt dat representatief is voor wat de meeste mensen denken.

"Ik denk dat we puur op adrenaline de nacht zijn doorgekomen. En ook dankzij de gedragenheid van de mensen rondom me. We zaten te wachten en ik zei tegen mijn kinderen: 'Ook als dit slecht afloopt, eindigt ons leven niet hier, hé.' Mijn scherpste herinnering is die aan de ontlading na het verdict. Die eindeloze knuffelpartij."

U schrijft: 'Ik voelde me gereduceerd tot vijand.'

"Ja, door het lezen van David Grossman (een Israëliische schrijver van kinderboeken, romans en essays, DDC). Dat trof mij erg, hoe mensen in zo'n systeem tot elkaars vijanden worden gemaakt. Er kan enkel een verliezer en een winnaar uitkomen. Je kunt niet tot een verzoenend gesprek komen. Dat is hoogst onprettig. Het kan leuk zijn in de sport, maar hier voelde je je zo machteloos omdat je er niet aan kon ontsnappen. Ik heb de familie Nys destijds ontvangen. Ik wens die mensen echt niets slechts toe. Ik vond het ook verschrikkelijk om die twee zussen daar te zien zitten. Ik blijf het gevoel hebben dat zij gebruikt zijn voor andermans doelen. Ja, wie is hier nu beter van geworden?

"Ik had tijdens het proces een goed contact met rechtbanktekenaar Igor Preys. Hij schonk me een hele reeks tekeningen die ik opnam in het boek. Hij is twee maanden geleden overleden. Kanker. Hij was pas zesenvijftig. Heel triest."

Op het proces hebt u drie uur aan een stuk gesproken.

"Dat zei men me achteraf. Ik was mij daar niet van bewust. Telkens als ik vertel wat wij bij Vonkel trachten te doen, denk ik van: heb ik wel duidelijk genoeg verwoord dat ik euthanasie nooit als eerste oplossing zie? Kijk, de recentste cijfers zijn die van 2019. Er hebben zich dat jaar 129 nieuwe patiënten aangemeld bij Vonkel, van wie 72 met actuele en 57 met prospectieve euthanasieverzoeken. Tegen het einde van dat jaar zijn er zes die euthanasie hebben gekregen. En je moet ook de opsplitsing maken. Wie zijn die patiënten? Drie patiënten kwamen naar ons met een psychiatrische aandoening, twee waren geriatrische patiënten en een had somatische klachten. Gevallen als Tine vormen een héél klein percentage. Daarstraks, op de stoel waarop u nu zit, zat een vrouw die al een halfjaar weet dat ze hulp kan krijgen bij het sterven, als ze dat wil. Ze zegt dat ze zich daar zo rustig door voelt dat ze nog even wil doordoen. Dát is wat we proberen te bereiken, een humaan perspectief. Hetzij bij leven, hetzij bij sterven."

U moest elke dag over een hekje klimmen, omdat de ontwerpers van de Gentse assisenzaal ervan uitgingen dat verdachten altijd door de politie en gehandboeid langs achteren worden binnengeleid.

"Er is ons door het hof voorgesteld om langs die deur binnen te komen, Jef Vermassen wou dat absoluut niet, want dan krijg je dat beeld van: 'Daar komen de misdadigers.' Ik begrijp niet dat justitie niks onderneemt tegen zulke nalatigheden. Ik ben ook geschrokken van het niveau van zo'n proces. Bij momenten was dat theater, zoals toen advocaat Fernand Keuleneer Vonkel viseerde en neerzette als 'dat clubke van Gent dat uit winstbejag mensen de dood injaagt'. Het niveau waar ik mij aan verwacht had, was dat van de discussies die uiteindelijk zijn gevoerd met de deskundigen. Over uitbehandeld zijn. Over ondraaglijk lijden. En of dat tijdelijk is of niet. Wij houden net heel veel mensen weg van suïcide."

Het is assisen. Het gaat erom acht van de twaalf juryleden aan je kant te krijgen.

"Op zich vond ik het boeiend om het mee te maken. Ik kreeg alleen die stress niet van me afgezet. Mijn dochter Jasmien is erg actief op sociale media. Zij sms'te de hele tijd: 'Mama, Dit Is Onwaarschijnlijk. Negentig procent van de mensen steunt de artsen.' Of: 'Mama, zelfs op de VTM-pagina staan massaal steunbetuigingen voor de artsen.' Uit de commentaren kon je opmaken dat de burger niet meer wil creveren. De burger beschouwt zelfbeschikkingsrecht nu als een verworven recht en is niet van plan om dat ooit nog terug uit handen te geven."

U vermeldt in uw boek een patiënte die u in 1987 om hulp smeekte en een jaar later van een brug over de E40 afsprong.

"Daar is de bewustwording gekomen. Dat suïcide er bijhoort. Van kanker weten we dat, dat je daar dood aan kan gaan. In de psychiatrie is er een grijze zone van mensen die we kunnen helpen en mensen die we niet kunnen helpen. We denken nog al te vaak dat we iedereen kunnen helpen en dat is absoluut niet het geval. Dat uit zich dan in suïcides. Hoeveel suïcides hebben we nu, in België? Vijf à zes per dag. We zijn koploper in Europa. Ik heb ooit cijfers gezien waaruit zou blijken dat 90 procent het gevolg is van psychisch lijden. Veel patiënten durven niet over suïcide spreken uit vrees voor een gedwongen opname. Ik moet ook denken aan Walter, een ex-patiënt. Die heeft zich laten doodvriezen. Het was winter, het vroom. Hij is in zijn pyjama naar buiten gegaan en heeft gewacht. Als je dan tijdens het proces door een van de zussen van Tine op een bandopname hoort zeggen: 'Wat is er mis met zelfmoord?' Nou, alles."

Velen zagen dit als een kantelpunt op het proces. Wisten jullie vooraf wat er op die tape stond?

"Helemaal niet! We wisten dat er opnames waren en het viel Jef Vermassen op dat de advocaat van de familie eerst het afspelen in de rechtszaal had geëist, en opeens liever bepaalde passages liet voorlezen. Hij zei: 'Nu wil ik het zéker horen.'"

Dé grote verrassing was de mededeling dat advocaat Keuleneer zelf in de federale evaluatiecommissie zat die de euthanasie van Tine Nys had goedgekeurd. Waardoor hij werd gewraakt. Hijzelf sprak over opgezet spel onder jullie advocaten en Wim Distelmans, voorzitter van die commissie.

"Dat mijnheer Keuleneer in die commissie zat, dat wisten we. Het feit dat hij hier nu zat om diezelfde euthanasie te doen erkennen als gifmoord, deed iedereen als vanzelfsprekend besluiten dat hij op die ene bijeenkomst niet aanwezig kon zijn geweest. Eerlijk: ik ben weken bezig geweest met de voorbereiding van het proces, ik heb alle discussies mee beleefd en heb daar geen enkele keer over horen spreken. Ik wist wel dat Jef Vermassen de vraag terloops wou stellen aan Wim Distelmans. De enige omstandigheid waarop hij deze vraag tegen zijn beroepsgeheim in kon beantwoorden, was daar. Onder ede. Je kan er verder van denken wat je wil, maar ik had er tot op dat moment nooit over horen spreken."

U citeert in uw boek ook uw kleinzoon Tristan: 'Eén ding vind ik cool. Iedereen heeft me gefeliciteerd omdat mijn oma was vrijgesproken. Wie zijn oma zit nu in assisen voor moord?'

"Ik heb tien kleinkinderen, en nog drie bij mijn partner. Leg het maar eens uit aan de leeftijdsgroep tussen vier en zestien jaar. Ook gedragenheid is iets wat je fysiek voelt. Ik had vooraf geen flauw idee wat het zou worden. Mijn enige kennis over assisen was De Twaalf. Mijn vier kinderen wilden zeker de eerste dag in het publiek zitten. Uiteindelijk waren ze er elke dag. Ze zeiden dat ze niet anders konden. We hadden ook het voordeel dat we tijdens het proces konden logeren bij vrienden in Gent. Eten en drinken: we moesten aan niets denken. Je voelde je gedragen, de hele tijd. En toen we thuiskwamen, was het hier de Gentse Floraliën. Een zee van boeketten.

"Ik heb ook bijgeleerd. Want dit is wat mensen die naar Vonkel komen met een verzoek om euthanasie bijna altijd juist zo erg missen: gedragenheid."

Lieve Thienpont, Beschuldigd van gifmoord, Houtekiet, 250 p., 21,99 euro.
